

Шевченко В. Ю.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародної економіки,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-431-6-46>

ГЛОБАЛЬНА ЕКОНОМІЧНА НЕСТАБІЛЬНІСТЬ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВЕКТОР

Нестабільність в загальному сенсі є характеристикою некерованості та значної амплітуди змін динамічних систем під впливом мінливих, випадкових і непередбачуваних факторів, в тому числі в сферах економіки, фінансів, суспільства, підприємств, домогосподарств. Нестабільність також притаманна природнім процесам – погода, врожаї, моря та океани, дорожній рух та інші

Прояви глобальної нестабільності стають відчутними в періоди значних змін – непередбачуваних всезагальних світових подій (пандемія COVID-19, війна росії в Україні), економічних і технологічних циклів, криз, інфляції, торговельних і політичних конфліктів, реорганізації глобальних корпорацій.

Економічне зростання світу та країн є динамічним процесом із постійними змінами ресурсів, попиту, витрат і випуску товарів. За збалансованих ринкових умов основні показники, як правило, змінюються в межах передбачуваного діапазону і серйозно не впливають на економічних агентів. Іншими словами, таку ситуацію можна розглядати як нормальні ринкові коливання з обмеженими граничними змінами попиту, пропозиції, цін, продажів, доходів. Обмежені коливання та передбачуваність дозволяють керувати очікуваними ризиками за допомогою умов контрактів, управління платежами, фінансування торгівлі та інших.

В сучасному світі відбуваються якісні зміни економічного зростання під впливом геополітичних та екологічних ризиків, невизначеності, високих технологій, діджиталізації. Це актуалізує потреби системного аналізу взаємодії економічного зростання, інновацій, діджиталізації, структурних змін.

Фактори економічного зростання мають системний характер та включають економічні, соціальні, інноваційні, міжнародні, екологічні, інституційні. Необхідно також враховувати вплив внутрішнього та зовнішнього середовища, тому дослідження потребують міждисциплінарного підходу. З іншого боку, економічне зростання впливає на зміни факторів та їх співвідношення.

МВФ у щорічних звітах про стан світової економіки World Economic Outlook відображав вплив глобальних шоків пандемії та російської війни в Україні на нестабільність світової економіки, амплітуду коливань падінь та відновлень: 1. Падіння ВВП в світ та основних групах країн в 2020 році внаслідок шоку пандемії.

2. Порівняно високі темпи ВВП в 2021 році внаслідок пост-пандемічного відновлення економічного зростання та ефекту низької бази порівняння.

3. Падіння темпів економіки в 2022 році під впливом шоку російської агресії в Україні та породженої цим енергетичної, продовольчої та фінансової криз.

4. Певне збільшення темпів економіки в 2023 році за рахунок більш високих показників зростаючих економік, Китаю та Індії, при низьких показниках індустріальних країн.

5. Низькі темпи індустріальних економік, Єврозони, ознаки стагнації в окремих країнах Європи на початку 2024 року при високих темпах зростаючих ринків та країн що розвиваються.

6. нестабільність впливає на економічний та фінансовий стан країн: фіскальні проблеми, фінансовий стан бізнесу, публічний борг держави та місцевих органів влади, витрати на соціальні цілі, фінансування досліджень та інновацій.

Характеристиками шоків і нестабільності можна розглядати нерівномірність динаміки ВВП в країнах, диференціація темпів зростання між розвинутими економіками та країнами що розвиваються. Найбільше падання внаслідок шоків спостарігається у Єврозоні, а відносно найменше скорочення було на зростаючих ринках та економіках, що розвиваються. Нерівномірність: падіння в одних країнах і зростання в інших спонукає до збільшення торговельних та інвестиційних обмежень, посилення нестійкості ланцюгів постачання та фактичної де-глобалізації. В цих умовах посилюється вплив глобальних ризиків на економіку країн, що є також чинником нестабільності.

Нестабільність спричиняє загальне уповільнення глобального зростання порівняно з періодами до пандемії та напередодні російської

агресії в Україні, що супроводжується диференціацією між країнами: розвинуті економіки мають вдвічі нижчі темпи зростання порівняно зі світовими та в 2,5 рази нижчі темпи, ніж економіки, що розвиваються та економіки, що розвиваються [2]. Така різниця може вимагати акцентувати увагу на заходах економічної політики щодо стійкості та прискорення; США мають кращі темпи зростання, ніж країни з розвинутою економікою і особливо, ніж Євросона.

Це може сприяти збільшенню розриву між США та зоною євро у більшості важливих економічних аспектів і поставить Європу в ситуацію втрати конкурентоспроможності; – розвинені європейські країни мають менше 1% або навіть деякі (Німеччина) негативні показники у 2023 році та такі самі або погіршені прогнози на 2024 рік [2]. Для них це означає, що традиційні моделі не змогли покращити їх конкурентоспроможність і мобілізувати джерела зростання, це викликає потребу в інноваціях і високих технологіях, здатних підвищити продуктивність і ефективність; Китай та Індія зберігають темпи зростання вище світових і прогресують у сфері проблем, які можуть вплинути на їхні перспективи та вплив на глобальний темп. Для Європи різниця в економічному розвитку з США має значення в контексті глобальної конкурентоспроможності. Наприклад, 30 років тому Євросона була рівною США з продуктивністю праці, але протягом останніх двох десятиліть продуктивність праці в Європі поступово стала порівняно нижчою [3]. Порівняння рівня економічного розвитку Євросони з США за ВВП на душу населення показує розрив з 2019 року між Європою та США на рівні 68% з негативним прогнозом [3].

Диференціація країн впливає на глобальну, регіональну та внутрішню конкуренцію, особливо в енергетиці, високих технологіях, цифровізації, інноваціях. У той же час проривні інновації відіграють вирішальну роль у подоланні економічних проблем і негативного впливу диференціації, забезпечуючи зростання продуктивності та нові ринкові можливості.

На нестабільність європейської економіки вплинули глобальні шоки, структурні проблеми та міжнародна конкуренція. В результаті ЄС і кілька країн-членів періодично мають низькі темпи ВВП і знаходяться під загрозою депресії. Це також впливає на внутрішню диференціацію в Євросоні показників: ВВП, інфляції, доходів, енергії.

Діапазон диференціації ключових показників можна розглядати як індикатор нестабільності, включаючи розрив між країнами в основних сферах. Наприклад, річний темп зростання ВВП в ЄС у другому

кварталі 2024 року становить 0,3%, зросло число країн з негативними показниками економічної динаміки [1].

Таблиця 1

Країни з негативними темпами ВВП у 2 кварталі 2024 року порівняно з аналогічним кварталом попереднього року, вибрані країни, %

Країни	Темп ВВП
Німеччина	-0,1
Естонія	-1,7
Ірландія	-1,1
Латвія	-0,1
Фінляндія	-0,7

Джерело: Eurostat [1]

Таким чином, у 2 кварталі 2024 року 5 країн Євросони мали негативні темпи ВВП у річному вимірі, ще 7 країн Євросони мали темпи ВВП менше 1% у річному вимірі.

Помірне економічне зростання ЄС у 2 кварталі 2024 року на 0,3% суттєво слабше, ніж зростання економіки США на 3,1% за той же період [1]. Тому економіка США продовжує лідувати у промислово розвинутих країнах та по відношенню до Євросони. У той же нестабільність європейських економік має тенденцію до посилення, що включає наявність в ЄС країн з негативним або гранично низькими темпами зростання у другому кварталі 2024 року, включаючи Німеччину, найбільшу європейську економіку. Такі країни знаходяться на межі ризику технічної рецесії, що відображає загальні системні ризики європейської нестабільності.

Пом'якшення негативних наслідків нестабільності європейської економіки потребує посилення її конкурентоздатності на основі ефективної політики інновацій та діджиталізації, збільшення фінансування та підтримки різних форм кооперації в цих ключових сферах.

Література:

1. Eurostat. (2024b) Eurostat GDP up by 0.3% and employment up by 0.2% in the euro area. 14 August 2024. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-euro-indicators/w/2-14082024-ap>

2. International Monetary Fund. (2024a). World Economic Outlook – Steady but Slow: Resilience amid Divergence. Washington, DC. April 2024. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2024/04/16/world-economic-outlook-april-2024>

3. International Monetary Fund, (2024b). Apr. 2024. Washington, DC Regional economic outlook. Europe soft landing in crosswinds for a lasting recovery. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/REO/EU/Issues/2024/04/05/regional-economic-outlook-europe-april-2024>